

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ

СХВАЛЕНО

Науково-методичною радою
КВНЗ «Вінницька академія
неперервної освіти»
Протокол № _____
від _____ 2021 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказом Департаменту
гуманітарної політики Вінницької
обласної державної адміністрації
№ _____ 2021 р.

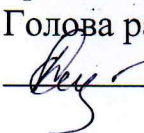

**Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
«Юні охоронці природи»**

1 рік навчання

Вінниця 2021

Міністерство освіти і науки України
Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Вінницька обласна станція юних натуралістів

ОБГОВОРЕНО ТА ПОГОДЖЕНО
Методичною радою Вінницької
обласної станції юних натуралістів,
протокол № 2 від 13.04.2021р.
Голова ради
 Н.А.Шмаль

ЗАТВЕРДЖЕНО
Педагогічною радою Вінницької
обласної станції юних
натуралістів,
протокол № 2 від 31.05.2021р.
Голова ради
 О.А. Драгомирецька

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого – натуралістичного напрямку
«Юні охоронці природи»
1 рік навчання

м. Вінниця 2021 р.

Міністерство освіти і науки України
Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Вінницька обласна станція юних натуралістів

СХВАЛЕНО

Науково-методичною радою

КЗВО «Вінницька академія

безперервної освіти»

Протокол від 28 серпня 2021 року № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Департаменту гуманітарної

політики обласної державної

адміністрації

від 01 грудня 2021 року № 936

«Юні охоронці природи»

навчальна програма з позашкільної освіти

еколого-натуралістичного напрямку

1 рік навчання

Укладач:

Панчук Марина Петрівна - керівник гуртка Вінницької обласної станції юних натуралістів

Рецензент:

Іваськевич Г.Л. – методист Вінницької обласної станції юних натуралістів.

Міністерство освіти і науки України
Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Вінницька обласна станція юних натуралістів

ОБГОВОРЕНО ТА ПОГОДЖЕНО
Методичною радою Вінницької
обласної станції юних натуралістів,
протокол №_____ від _____2021р.
Голова ради
_____ Н.А.Шмаль

ЗАТВЕРДЖЕНО
Педагогічною радою Вінницької
обласної станції юних натуралістів,
протокол №_____ від _____2021р.
Голова ради
_____ О.А.Драгомирецька

«Юні охоронці природи»

навчальна програма з позашкільної освіти

еколого-натуралістичного напрямку

1 рік навчання

Вінниця 2021

Укладач:

Панчук Марина Петрівна - керівник гуртка Вінницької обласної станції юних натуралістів

Рецензент:

Іваськевич Г.Л. – методист Вінницької обласної станції юних натуралістів.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Проблема охорони природи стала однією з найважливіших природничо - наукових проблем сучасності, від ефективного розв'язання якої значною мірою залежить саме існування людства. Людський вплив на природне середовище з кожним роком стає все більш відчутним і в багатьох випадках його дія перевищує значення природних змін. Рациональне використання природних ресурсів, доцільне з екологічної точки зору господарювання, вимагає конкретних знань. Без докорінного підвищення екологічної культури, насамперед молоді шкільного віку, неможливо сподіватися на позитивні зміни в навколишньому природному середовищі навіть при вкладанні значних матеріальних ресурсів. Саме тому особливої уваги у вирішенні проблем позашкільної освіти набувають питання екологічної освіти учнів.

Створення цієї навчальної програми обумовлено необхідністю формування в учнів цілісної картини світу, уявлення про самоорганізацію та саморозвиток природи, пояснення нерозривної взаємодії тваринного, рослинного світів соціального середовища. Навчальна програма орієнтована на формування екологічної компетентності учнівської молоді, готовності до раціональної діяльності в природі, збереження існуючої природної рівноваги. Особливий акцент у змісті програми наголошено на оволодінні учнями навичок у практичній природоохоронній роботі. Програма передбачає ознайомлення вихованців з рослинним і тваринним світом, метеорологічними явищами. Це дає змогу вихованцям орієнтуватися в природному середовищі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формувати екологічно доцільну поведінку в природі.

Програма побудована на основі загальнодидактичних принципів науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям). У ній відображено і специфічні принципи (краєзнавчий, сезонності, ародознавчий). Програма складена з урахуванням змісту освітніх галузей «Природознавство», «Математика», «Технології», «Здоров'я і фізична культура» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Мета програми – формування в учнів інтересу до поглибленого вивчення природи рідного краю, до науково-дослідної та експериментальної роботи, розуміння взаємозв'язку природних явищ, які закладають основу відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища.

Завдання програми :

- сприяти систематичному вивченню питань охорони природи;
- надати знання з основ раціонального природокористування;
- сформувати практичні вміння та навички раціонального природокористування;
- розвивати здатність адекватно оцінювати стан навколишнього середовища та приймати правильні рішення щодо його поліпшення, передбачати можливі наслідки своїх дій, не допускати негативного впливу на довкілля в усіх сферах діяльності;
- розвинути творчі здібності учнів, залучити їх до проведення самостійних досліджень;
- залучити вихованців до практичних природоохоронних дій.

Навчальний матеріал програми викладається систематично і послідовно з поступовим ускладненням. У перший рік навчання передбачено теоретичне та практичне набуття учнями додаткових знань і певних навичок щодо ведення спостережень і досліджень. Кожний розділ передбачає обов'язковий зв'язок теоретичних занять з безпосереднім спілкуванням з природою (проведення екскурсій, фенологічних спостережень, практичних робіт). Передбачається робота з розвитку вмінь встановлювати причиннонаслідкові зв'язки в природі, проведення елементарних дослідів; розвиток умінь і навичок догляду за рослинами та тваринами у куточку живої природи, у природі – проведення спостережень за об'єктами живої природи, які закладають основи відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища.

Особливий акцент у змісті програми зроблено на здобування учнями знань про характерні особливості та значення певних груп рослин і тварин, про

екологічні проблеми в регіоні, про рідкісні та зникаючі види рослин і тварин; про представників флори і фауни, фізико-географічні особливості та стан ресурсів рідного краю.

Робота гуртка планується таким чином, щоб теоретичний матеріал поєднувався з самостійною роботою над літературою, з написанням рефератів, з практичними завданнями (проведенням дослідів, фенологічними спостереженнями, збиранням лікарської сировини, роботою з природним матеріалом), а учень зміг реалізувати набуті знання у проведенні масових екологонатуралістичних заходів. Під час проведення занять, екскурсій, походів слід приділяти особливу увагу дотриманню правил з техніки безпеки. У програмі передбачається практична природоохоронна робота вихованців: догляд за зеленими насадженнями, прокладання екологічних стежок, очищення берегів річок від сміття, діяльність у складі «блакитних» і «зелених» патрулів, підгодовування птахів та допомога дорослим у підгодівлі тварин узимку, робота в лісництвах і мисливських господарствах, участь у всеукраїнських заходах «Мій рідний край, моя земля», «Вчимось заповідувати», «Птах року», «Первоцвіт» тощо, робота на навчально-дослідних земельних ділянках, а також виконання дослідів.

Навчальна програма «Юні охоронці природи» реалізується в гуртках еколога – натуралістичного спрямування та розрахована для учнів 5-7 класів. Програма розрахована на 144 години, 4 години, на тиждень. Тривалість заняття - 45хвилин + 45хвилин з перервою 10 хвилин, 2 рази на тиждень, тобто, включаючи перерви, тривалість кожного заняття гуртка 2 академічні години.

Програма розроблена на основі Навчальної програми з позашкільної освіти еколога – натуралістичного напрямку: еколога – натуралістичного профілю. Затверджена Міністерством освіти і науки України, Національний еколого – натуралістичний центр учнівської молоді. Київ 2013.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1.	Вступ.	4	2	6
2.	Історія охорони природи в Україні	6	6	12
3.	Лісові ресурси та їх охорона	12	16	28
4.	Природні ресурси України. Рослинний світ та його охорона	8	12	20
5.	Фізико-географічні особливості рідного краю	4	8	12
6.	Охорона земельних ресурсів і надр	8	10	18
7.	Охорона атмосферного повітря	6	10	16
8.	Охорона водних ресурсів	6	12	18
9.	Якість довкілля і стан здоров'я людей	4	8	12
10.	Підсумкові заняття		2	2
	Всього	58	86	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. ВСТУП. (6 ГОД.)

Теоретична частина.

Агітаційна робота в навчальних закладах міста. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Інструктаж з правил техніки безпеки.

Практична частина.

Екскурсія до куточків живої природи станції юних натуралістів.

2. ІСТОРІЯ ОХОРОНИ ПРИРОДИ В УКРАЇНІ (12 ГОД.)

Теоретична частина.

Історія природоохоронного руху в Україні. Видатні діячі охорони природи в Україні. Роль Міністерства екології та природних ресурсів України. Громадські екологічні організації України. Дитячий екологічний парламент.

Практична частина.

Екскурсії: По місту з метою ознайомлення з красою рідного краю.

Практичні роботи: Збирання матеріалів про охорону природи рідного краю. Перегляд відеофільму «7 чудес України та Вінниччини».

3. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ. РОСЛИННИЙ СВІТ ТА ЙОГО ОХОРОНА (28 ГОД.)

Теоретична частина.

Флора України. Різноманіття рослинного світу. Роль рослин в природі і в житті людини. Різноманіття рослинних угруповань: ліси, степи, луки, болота. Основні рослинні угруповання Вінниччини. Лікарські рослини, їх значення. Червона книга України: рослинний світ. Охорона рослин. Рідкісні рослини та рослини, що зникають. Зелена книга України.

Практична частина.

Екскурсії: в природу з метою ознайомлення з різноманіттям рослинного світу. До станції юних натуралістів з метою вивчення видового складу рослин ботанічної стежини. До П'ятничанського лісу з метою вивчення видового складу рослин. На ділянку лікарських рослин станції юних натуралістів.

Практичні роботи: Робота з гербаріями, довідниками, складання списків рослинних угруповань рідного краю. Ековікторина «Подорож лікарськими

рослинами». Інсценізація вистави «Суд над отруйними рослинами». Збір інформації, виготовлення буклету «Отруйні рослини».

4. ЛІСОВІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ОХОРОНА (20 ГОД.)

Теоретична частина.

Типи лісів України, його мешканці. Раціональне використання лісів. Парки, сквери, зелені насадження у місті. Найпоширеніші дерева і кущі місцевої флори. Рослини-символи України. Рослини дендропарків, ботанічних садів.

Практична частина.

Екскурсії: До П'ятничанського лісу з метою сезонних фенологічних спостережень. До парку з метою вивчення дерев та кущів. В дендрарій станції юних натуралістів з метою ознайомлення з його видовим складом.

Практична робота: Визначення та складання таблиць середовищ мешкання представників флори та фауни П'ятничанського лісу. Екологічна гра «Звуки лісу». Створення колажу «Рослини – символи України».

5. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІДНОГО КРАЮ (12 ГОД.)

Теоретична частина. Зонально-ландшафтні особливості регіону. Погода і клімат.

Практична частина.

Екскурсії: До Вінницького обласного краєзнавчого музею з метою ознайомлення з фізико-географічним районуванням області. До ботанічної стежини з метою сезонних фенологічних спостережень за природою. До дендрарію з метою спостереження за погодою.

Практичні роботи: «Суд над погодою».

6. ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ І НАДР (18 ГОД.)

Теоретична частина.

Корисні копалини України. Земельні ресурси і надра. Типи ґрунтів України, їх склад і властивості. Родючість ґрунту. Основні типи ґрунтів Вінниччини. Раціональне використання земельних ресурсів. Осушення боліт, меліорація ерозія ґрунтів.

Практична частина.

Практичні роботи: Робота з колекцією корисних копалин, визначення їх на основі колекційних матеріалів. Робота з контурною картою, нанесення основних типів ґрунтів Вінниччини. Збирання матеріалів про промислові та сільськогосподарські об'єкти забруднення земельних ресурсів. Екологічна гра: «Ґрунти – наше багатство».

Екскурсія: до Вінницької філії державної установи «Інституту охорони ґрунтів України» з метою ознайомлення з методикою дослідження ґрунтів рідного краю

7. ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ (16 ГОД.)

Теоретична частина.

Повітря його склад та значення в житті людини. Джерела забруднення повітря. Озонові дірки. Захист повітря від забруднення.

Практична частина.

Практичні роботи: Збирання матеріалів про промислові та сільськогосподарські об'єкти забруднення атмосфери. Оцінювання забруднення атмосферного повітря вулиць м. Вінниці автотранспортом. Екологічний суд «Коли повітря вбиває». Робота з довідниками, ознайомлення та визначення рослин – індикаторів чистоти повітря. Екологічна гра «Чисте повітря – запорука здоров'я».

8. ОХОРОНА ВОДНИХ РЕСУРСІВ (18 ГОД.)

Теоретична частина.

Вода – основний елемент біосфери. Світові водні ресурси. Водні ресурси України та Вінниччини. Основні джерела забруднення природних вод.

Практична частина.

Практичні роботи: Робота з гербарієм і визначниками, по встановленню екологічних груп рослин по відношенню до води. Нанесення на контурну карту річок України та Вінниччини. Дослідження якості питної води. Збирання матеріалів про промислові та сільськогосподарські об'єкти забруднення водних ресурсів.

Екскурсії: До краєзнавчого музею з метою вивчення історії річки Пд. Буг. З метою ознайомлення з основними характеристиками флори та фауни водойми.

9. ЯКІСТЬ ДОВКІЛЛЯ І СТАН ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ (12 ГОД.)

Теоретична частина. Демографічні процеси в Україні. Динаміка загальної захворюваності населення. Рекреаційні ресурси і курортні зони України.

Практична частина.

Екскурсії: До дендрарію станції юних натуралістів з метою оздоровлення. На ділянку лікарських рослин станції юних натуралістів з метою приготування лікарських фіточаїв. До П'ятничанського лісу з метою сезонних фенологічних спостережень та оздоровлення гуртківців.

Практичні роботи: Визначення екологічного сліду людини.

Підсумкове заняття. Вікторина «Знай, люби, оберігай свій рідний край»

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Вихованці мають знати:

- закони України про охорону довкілля;
- рослинний і тваринний світ своєї місцевості;
- представників рослин і тварин рідного краю, що занесені до Червоних книг України та регіональних червоних списків;
- території та об'єкти природно-заповідного фонду України;
- природоохоронні території рідного краю;
- правила поведінки в природі;
- правила техніки безпеки під час проведення походів, екскурсій у природу.

Вихованці мають вміти:

- користуватися визначниками;
- проводити самостійні дослідження в природі;
- готувати документацію (подання) на заповідання територій;
- аналізувати показники якості навколишнього середовища та застерігатися від хвороб.

Вихованці мають набути досвіду:

- проведення моніторингових досліджень;
- аналізувати і порівнювати чинники, що досліджуються;
- визначення територій та об'єктів на заповідання;
- просвітницької діяльності з охорони довкілля;
- роботи з літературними джерелами, писати реферати, робити узагальнення.

БЛОКИ ДОДАТКОВИХ ЗНАНЬ

I. Масова та природоохоронна робота

Участь в природоохоронних акціях та операціях: «Опале листя», «Осінні фантазії», «Майстерня Діда Мороза», «Годівничка», «Здоровий спосіб життя», «Краса і біль України», «Первоцвіти», «Без верби і калини нема України».

Експедиційний похід до Пятничанського лісу, з метою прокладання екологічної стежини.

Екскурсія до лісу з метою фенологічних спостережень, ознайомлення із сезонними змінами які відбуваються в природі.

Участь у науково – практичних конференціях.

Робота на навчально – дослідних земельних ділянках Обл. СЮН.

Трудові десанти по благоустрою території.

II. Здоровий спосіб життя

Забруднення довкілля та його вплив на живі організми.

Особливості догляду за шкірою.

Запобігання шкідливих звичок.

Правила поведінки в природі.

Зимова прогулянка на лижах.

Вплив антропогенного фактору на живі організми.

Випив токсикантів на здоров'я людини.

Хвороби XXI століття.

Народознавство

Український віночок.

Національний одяг українців.

Рослини – символи України.

Національні символи України.

Українські народні казки про природу.

Традиції шанування хліба на Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бедрій Я. І. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Навч. посіб. - Київ: ЦУЛ, 2002. - 248 с.
2. Бровдій В.М., Гаца О.О. Екологічні проблеми України. К: НПУ ім. М.П. Драгоманова 2000. - 111 с.
3. Білявський Г.О. та ін. Основи екології: К.: Либідь, 2004. - 408 с
4. Білявський Г.О., Бутченко Л.І. Основи екології: теорія та практикум. Навч. посіб. - К.: Лібра, 2006. - 368 с.
5. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи. - Рівне: РДТУ. - 2000. - 239 с
6. Денисик Г., Мудрак О. Вінниччина: загальні й регіональні екологічні проблеми. Навч. посіб. - Вінниця, 2005. - 140 с
7. Дідух Я. П. Популяційна екологія. - К: Фітосоціоцентр. - 1998. - 192с.
8. Кучерявий В. П. Екологія. - Львів: Світ, 2001. - 500 с.
9. Івашура А. А., Орехов В. М. Екологія: теорія та практикум: Навч. посіб. -Х.: ВД "Інжек", 2004. - 256 с.
10. Мудрак О. В. Екологія. Навч. посіб. Вінниця: ВАТ "Вінницька міська друкарня". - 2006. - 508 с.
11. Плахотнік О. В. Основи екології: Навч. посіб. - К.: МАУП. -1998.-228 с.
12. Крачило М.П. Основи екології та природокористування: Навч. посіб. -К.: "КРАМАР", 1998. -170 с.
13. Кучерявий В.П. Екологія. - Львів: Світ, 2001. - 500 с.
14. Лаптев О.О. Екологія рослин з основами біогеоценології. - Київ: Фітосоціоцентр, 2001.-144 с
15. Лук'янова Л.Б. Основи екології: Навч. посіб. - К.: Вища шк., 2000. - 327 с.
16. Романенко О.В., Костильов О.В. Основи екології: Навч. посіб.- Київ: Фітосоціоцентр. - 2001. - 150 с.
17. Сухарев СМ., Чундак С.Ю., Сухарева О.Ю. Основи екології та охорони довкілля. Навч. посіб. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 394 с.